

Onder d'n Kroezeboom

Kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Old Reurle

Jaargang 28, nr. 2 (juni 2012)

Van de voorzitter

Dat was even schrikken voor Leo Besse-
link, onze secretaris. Hij kreeg 27 april
een Koninklijke onderscheiding. In deze
Kroezeboom staat een verslag hierover
van Jaap Holtslag.

Wij zijn als bestuur trots dat Leo als Ruur-
loër werd onderscheiden.

De laatste thema-avond werd gehouden
op 14 maart en we kunnen terugzien op
mooie avonden in de Sprankel.

De dames Ina en Jannie zijn alweer volop
 bezig voor het nieuwe seizoen. Er is veel
werk voor nodig om te proberen het ie-
dereen naar de zin te maken, maar het zal
ze ook dit jaar weer lukken om dit voor
elkaar te krijgen.

Het museum in Huize Ruurlo gaat helaas
niet door. Erg jammer voor Ruurlo, maar
zoals Johan Cruijff al zei: ieder nadeel
heeft zijn voordeel en daarom kunnen wij
nog gebruik blijven maken van het Koets-
huis.

En daar gebeurt nogal wat. Zoals u al in
de pers hebt kunnen lezen, werken leden

van Old Reurle volop mee aan het jubile-
um van "Reurle Neugt Oe".

In september worden door Old Reurle vijf
DVD's te koop aangeboden met fotomate-
riaal en films over de optochten.

Ook werken leden van Old Reurle hard
mee aan het samenstellen van een jubile-
umboek ter gelegenheid van het 75-jarig
bestaan van de Achterhoekse Folklore-
dancers.

Onze site wordt vernieuwd door Jan Go-
tink en de eerste concepten zien er erg
goed uit.

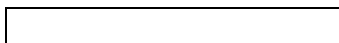
Daar moet steeds weer opnieuw aandacht
aan worden besteed om bij de tijd te blij-
ven.

Minder positief is dat ons ledental daalt.
Het 500ste lid wil nog niet komen, maar wij
blijven volhouden om nieuwe leden te
werven, u ook?

Tot de volgende keer.

Met vriendelijke groet, Dinant Chr. Weenk.

Oude werktuigen

Schenken

Naar aanleiding van het bericht in de media dat wij op zoek waren naar spulletjes voor in de glazenkast, zijn weer veel reacties opgekomen, wat een mooie uitbreiding is voor onze verzameling aan huisraad en gereedschap dat een plekje krijgt in de boerderij.

Ook de onderhoudsploeg heeft de winterperiode weer gebruikt om de noodzakelijke veranderingen of voorzieningen in en om de boerderij aan te brengen onze hartelijke dank hiervoor.

De nu volgende artikelen zijn geschonken of in bruikleen gegeven door;

Fam. te Brinkhof: brandijzers (voor het branden van nummers in koeienhorens).

Dhr. G. Kleinbleumink: een schietmasker (werd gebruikt bij het slachten van vee).

Fam. Nijenhuis: vazen (om op het kabinet te zetten).

Fam. Neerlaar: houten bijenkasten, een houten eg en meerdere gebruiksartikelen.

Fam. Nijveld: schalen voor in de glazenkast.

Fam. Oudenampsen: een oude waterput met een Bentheimer zandstenenrand met de nodige putstenen daar bijbehorende.

Dhr. H. Halfman: een boom om bij de put te plaatsen.

Fam. van der Heeden: een elektrische gierpomp.

Fam. Dijkman: serviesgoed en meerdere huishoudelijke artikelen.

Van een mevrouw : rose glazen voor in de glazenkast.

Alle bovengenoemde personen of families zijn woonachtig in de gemeente Ruurlo.

Allen hartelijk dank, Henk Klein-Brinke.

Boeken

Schenking:

Van mw. Barones Van Heeckeren van Kell ontvingen wij het boek:

Het geslacht Van Heeckeren

Van Heeckeren van Kell

Van Heeckeren van Wassenaer

Gaat over: Ruurlo / Bingerden / Twickel / Dieren / De Wiersse / Rhederoord.

Geschreven door: R.W.A.M. Cleverens.

Een mooie aanvulling voor onze bibliotheek.

Hartelijk dank voor deze geste.

Notulen ledenvergadering

Notulen van Algemene ledenvergadering gehouden op 14 maart 2012 in "De Sprankel"

Aanwezig: 81 leden.

1. Opening: De voorzitter D. Weenk heet allen welkom.

Hij bedankt alle vrijwilligers met name :

- Bezorgers van de Kroezeboom.
- Redactie tijdschrift "Onder d'n Kroezeboom".
- Vrijwilligers van de landbouwwerktuigen in de kas.
- Bestuursleden en personen die in het archief werken.

Reis 2012 op 31 mei naar Openluchtmuseum, 40 personen aangemeld, deelname is nog mogelijk.

Koffie is vanavond gratis evenals 1^e en 2^e consumptie.

2. Ingekomen stukken: afzegging van mw. W. Besseling.

3. Jaarverslag 2011: Wordt onder dankzegging goedgekeurd.

4. Notulen van vergadering 12 maart 2011 : Goedgekeurd.

Opmerking van Anny van der Meer: compliment dat de bestuurskosten zo laag zijn gehouden.

6. Kascontrole: dhr. W. Zonnenberg geeft verslag van de kascontrole en zegt namens mw. Nijveld de penningmeester décharge te verlenen.

Mw. Nijveld is aftredend en wordt opgevolgd door dhr. R. Siemens.

Mw. T. Huitema wordt benoemd tot reservelid kascontrole.

7. Bestuursverkiezing: Jan Scholten is tussentijds afgetreden.

De voorzitter dankt Jan voor zijn vele werk in de Erfgoedcommissie Cultuurhistorie van de gemeente Berkelland.

Dhr. Herman Wezinkhof wordt benoemd tot nieuw bestuurslid.

8. Rondvraag: Mw. Mulderije-Jansen vertelt over het 1^e kievitseï van Nederland destijds aangeboden aan burgemeester.

9. Sluiting.

Voor accord:

D.C. Weenk, voorzitter

L.W. Besselink, secretaris

Koninklijke Onderscheiding

De koninklijke onderscheiding voor Leo Besselink

Als er iemand een lintje verdient dan is het Leo Besselink wel. Vele jaren vrijwilligerswerk, begin er maar eens aan. Een opsomming: van 1967 tot en met heden bij de voetbal vereniging Ruurlo, 24 jaar vervulde hij diverse bestuursfuncties voor de Parochiële Charitas Instelling Sint Wilibrordus en voor de plaatselijke V.V.V. was Leo 12 jaar actief als balie medewerker en gids van Kasteel Huize Ruurlo.

Tijdens de ziekte en verpleging van zijn vrouw Gerda in het verpleeghuis "Het Wiedenbroek" te Haaksbergen heeft Leo daar bijna dagelijks vrijwilligers werk gedaan. Vanaf 1996 is Leo bestuurslid van

de Historische Vereniging "Old Reurle" waarvoor hij allerlei werkzaamheden verricht met nadruk op archief werkzaamheden.

Hoe krijg je Leo in het gemeentehuis van Borculo?

Welnu, er zou gesproken gaan worden over het onderhoud van de Kroezeboom waarvan de Historische Vereniging eigenaar is. Jaap Holtslag laat dit onderwerp op de agenda van de Bestuursvergadering zetten en tijdens de vergadering deed hij de mededeling dat wij daar vrijdag 27 mei om 09.30 uur bij de betreffende ambtenaar moesten zijn, dus nu was het al niet moeilijk meer om Leo 's ochtends om 09.15 uur van huis op te halen om op tijd

in Borculo te zijn. Het viel Leo wel op dat Wim Huitink 's morgens zo vroeg al in Borculo liep en het in de hal van het Gemeentehuis erg druk was met allemaal keurig geklede mensen. Nog steeds met de ordner onder de arm kwamen we in de kantine waar al veel genodigden aanwezig waren en tot verbazing van Leo zag hij onder andere Dinant Weenk, Bert Kettele-rij, Ina Hummelink en Jannie Schepers en ook Herman Wezinkhof, dus alle bestuursleden van "Old Reurle". Even later ontdekte hij dat zijn zusters ook in de zaal zaten. Toen wij aan de koffie met gebak zaten, kwamen ineens zijn twee zoons met hun vrouwen de zaal binnen. Zijn vraag aan Jaap was toen: "Zit jij soms ook in het complot?" en "Kunnen we de ordner nu weg leggen?"

Nadat Burgemeester Hein Bloemen hem de versierselen van lid in de Orde van

Oranje Nassau had opgespeld kon er gefeliciteerd en gevierd worden.

Wij wensen Leo het allerbeste en hopen dat hij nog tot in lengte van jaren voor onze vereniging actief mag blijven.

Het Bestuur.

Koninklijke Onderscheiding

Ik wil graag iedereen die meegewerkt heeft aan het verlenen van de Koninklijke Onderscheiding tot lid in de Orde van Oranje Nassau aan mij, bedanken voor het initiatief en de aanwezigheid op 27 april jl. en de vele felicitaties welke ik mocht ontvangen.

Het was voor mij een complete verrassing en een mooie dag.

Met vriendelijke groet, Leo Besselink.

Nieuw verschenen

Boek

In april 2005 heb ik in Ruurlo een lezing verzorgd over de opkomst van de zuivel-fabrieken in de Achterhoek. Het was het resultaat van het onderzoek dat ik toen

uitvoerde. Het verhaal is nu in een manuscript vastgelegd en zal binnenkort in boekvorm verschijnen.

Met vriendelijke groet, Jos Lankveld.

De Olde Schole en de School-Hoeve (2)

We hebben in de vorige aflevering kunnen lezen hoe de Olde Schole en de Schoolhoeve tot stand zijn gekomen en ook dat de school weer wordt opgeheven om meer centraler in het buitengebied een nieuwe school te bouwen. Hoe het verder ging met de twee panden leest u in dit vervolg.

Andere functie voor de School-Hoeve

Bolland is overleden op 22 December 1908, 76 jaar oud. Na hem kwam Martinus Krommedijk uit Diepenveen met zijn vrouw Reintje op de School-Hoeve te wonen. Hij was houtvester bij de baron. Later ruilen zij de woning met die van Wijbrandt Beukema die op A. 12 te Ruurlo woonde. Beukema is jachtopziener bij de baron en is getrouwd met Aaltjen Huisman. Zij hebben een zoon en een dochter.

Zondagschool / Boskapel

De Olde Schole werd dus in 1883 opgeheven. In een vergadering werd toen besloten (zoals afgesproken met de toenmalige baron) de school met de meubelen te verkopen aan de heer Mr. W. baron van Heeckeren van Kell voor f 500,00.

Blijkbaar werd er al langer zondagschool in gehouden en is er ook behoefte aan een godshuis. Zo werd in 1885 de Olde Schole gebedsruimte met diensten van de Nederlandse Hervormde Gemeente.

Na de dood van baron Willem in 1914 wordt zijn zoon Mr. Alexander baron van Heeckeren van Kell woonachtig op landgoed Rhederoord in de Steeg de nieuwe eigenaar. Zijn dochter Renira schrijft over de Veldhoek in een memorandum over haar vader; "hij besteedde er veel tijd en aandacht aan het bezit in de Veldhoek, bracht veel van de

boerderijen op peil, verwijderde de ingebouwde bedsteden (een oude boer zei dat ze juist zo lekker warm waren!), vergrootte de ramen en liet veel onontgonnen land omzetten in vruchtbaar bouwland. Hij zei eens over zijn verantwoordelijkheid als pachtheer: "Het belangrijkste is niet wat wij eruit halen, maar wat wij erin brengen". Er bestond een zeer goede verhouding tussen de pachtheer en de pachters. Mijn vader dacht ook aan het geestelijk welzijn van de mensen daar. Midden in de bossen van de Veldhoek staat een oud kapelletje. Hier waren sinds jaren de diensten komen te vervallen. Hij zorgde ervoor dat deze weer geregeld gehouden werden". Tot zover dochter Renira. De baron heeft toen ook het schooltje opgeknapt (± 1920) waarbij ook het klokkentorentje (1927) en de grote ramen geplaatst werden en het zijn naam Boskapel krijgt. De baron en zijn gezin zijn zeer vrome mensen en lid van de Nederlandse Hervormde Kerk. Ook zorgt de baron er zelf voor dat er geregeld een predikant komt, deze komen zelfs van de Veluwe. Dat de diensten geen regelmaat hadden blijkt uit het feit dat boswachter Beukema de mensen langsging om aan te zeggen dat er zondagsmiddags, meestal om 14.30 uur, een dienst kwam. Op het sterfbed van baron Alexander vermaakt hij de Boskapel aan de Hervormde Kerk van Ruurlo met een som geld waaruit van de rente

het onderhoud gedaan kan worden, met de voorwaarde dat 't altijd een godshuis moet blijven. Op 4 juni 1945 stierf hij te Rhederoord en werd in Ruurlo begraven.

Er is dan 1 maal per maand soms 2 maal een dienst in de Boskapel. In 1953 of 1956 werd de kapel voor het laatst gerenoveerd en kwam het op de gemeentelijke monumentenlijst. Er kwam het voorportaalje bij waarin de dominee een eigen omkleedruimte aan de rechterkant kreeg (gezien vanaf de buiteningang van het portaalje. Links kwam een piepklein keukentje en een toilet. De banken werden door stoelen vervangen en er kwam vloerbedekking (Heugaveld tapijttegels) en een verwarming op gas. Voor de toekomst wilde men nog een preekstoel en het geheel kon nog wat gezelliger aangekleed worden. Zover is het echter nooit gekomen. Er is dan nog één keer per maand een dienst en in de vakantietijd iedere zondag. (De gasten van de naburige camping 't Sikkelder maken er veel gebruik van.) 's Morgens om half negen en dan om half elf in Ruurlo of andersom. Je kon er ook je huwelijk in laten zegenen, een ouderling ging dan, voor de dienst, op de weg staan kijken tot hij de bruidsstoet aan zag komen en riep dan naar de koster "Ja, daar komen ze" en dan werd de klok geluid. Vele lange jaren was de familie Eimert Klumper die in de dichtstbijzijnde boerderij 't Spieker woonden koster tot ze er te oud voor werden. Daarna heeft de kerkenraad bij toerbeurt en ook Wim Bouwmeester voor koster gespeeld. Op kerstmorgen was de kapel onverantwoord vol als de kinderen van de christelijke school hun ingestudeerde kerstliederen zongen tijdens de dienst. Er was namelijk in 1917 weer een nieuwe school geopend in de Veldhoek omdat de bewoners van de buurtschap de Olde Schole misten en intussen de mogelijkheid er was gekomen voor bijzonder onderwijs. Het

meningsverschil was echter nog even geweest de diverse geloofsovertuigingen. Maar vanuit de kapel aan de Barchemseweg in Ruurlo werd in 1916, samen met voorganger H. Boschma, tot de oprichting van de Vereniging tot stichting en instandhouding van een protestants-christelijke school overgegaan. (Nu dreigt ook deze school met sluiting, nu door te weinig leerlingen) Het kapelbezoek liep hard terug tot 4 à 5 diensten per jaar en het gebouw werd nog sporadisch voor een huwelijk of een culturele activiteit verhuurd. Het buitengebied rond de kapel liet het massaal afweten, twee derde van de kerkgangers kwam uit het dorp en financieel gezien was het ook het beste om de kapel te verkopen. De kerkenraad zei zich ervan bewust te zijn dat de beslissing zeer gevoelig ligt maar verkoop, gezien de hoge onderhoudskosten en het relatief geringe gebruik, de meest voor de hand liggende optie was. Een woordvoerder van de gemeente Ruurlo laat weten dat De Boskapel op de gemeentelijke monumentenlijst staat en mag naast de bestemming voor bijzondere doeleinden ook als woning worden ingericht.

De Boskapel

Woning

Zo kan het gebeuren dat bij een openbare verkoping op 25 september 2003 de hoogste bidder van de opmerkelijke som van 151.151,51 euro de nieuwe eigenaar en “kapelmeester” wordt. De gunning is per 1 november. Voordien is er een afsluitdienst op 12 oktober 2003 in een vrijwel volle kapel. Dominee J. Meijer is de voorganger in deze; “met een mengeling van gevoelens en terug kijkend op een mooie tijd in de Veldhoekse Boskapel”. Een vrouwelijke bezoeker had foto’s van haar, hier 46 jaar geleden gesloten, huwelijk meegenomen en ze las een gedicht voor dat toen ook in de Boskapel was verwoord. Oud diaken Wim Bouwmeester memoreert over de geschiedenis van het gebouwtje en bedankt ook de familie Klumper, die vele jaren met toewijding zich als koster hebben ingezet en hij besluit met: “We kunnen met elkaar terug kijken op wat voorbij is. We gedenken maar zien ook vooruit. De deur van de Boskapel gaat nu voorgoed dicht als godshuis. Maar de deur van de Dorpskerk blijft open voor ons allemaal”.

De inventaris met de klok en het orgeltje verhuist dan naar de dorpskerk. De nieuwe “kapelmeester” krijgt toestemming van de gemeente om aan de achterkant een stukje bij de kapel aan te bouwen. Dit bouwsel zou echter vrij hoog worden. Er komen echter familie problemen en zo wordt het aan een huizenhandelaar verkocht die het via een makelaar opnieuw verkoopt. (In de tussentijd is ook de klok samen met 6 stoelen van de kapel door het kerkbestuur aan een van de nieuwe eigenaren verkocht). Er komt een andere bouwvergunning en het geheel krijgt zijn beslag en blijft de Boskapel heten.

Staatsbosbeheer

We moeten weer een stuk terug in de tijd voor het vervolg van de School-Hoeve. Nadat Mr. baron Alexander was overleden erfde zijn jongste zoon baron Hendrik Robert van Heeckeren van Kell het landgoed De Veldhoek en wat daar nog meer toebehoorde. Hierover kunt u lezen in de twee vorige Kroezebomen in het artikel “Jonker Bobby”. Nadat hij het landgoed verkocht had aan Staatsbosbeheer in 1967 werd de School-Hoeve totaal gerenoveerd en wordt nu aan vakantie-gangers verhuurd.

De Schoolhoeve

Voor die renovatie werd het nog enkele keren voor een korte periode verhuurd en een hele lange periode was het verhuurd als een soort vakantiehuis aan iemand uit Doetinchem.

Bronnen:

- Dhr. W. Bouwmeester.
- Artikel van dhr. G. Kreeftenberg in de Kroezeboom.
- Herinneringen uit het leven van mijn vader door mw. R. van Heeckeren van Kell.
- Krantenartikelen.

Historische handelswegen in d'n Achterhoek

Ofschoon de titel doet vermoeden dat de Achterhoek in vroegere jaren bruiste van handelsactiviteiten en volledig deel had aan de economische groei veroorzaakt door de handelsverbonden zoals de Hanze en de compagnieën VOC en WIC kunnen we vaststellen dat haar rol hierin zeer bescheiden is geweest. Dat had zeker te maken met haar ligging, niet of nauwelijks industrie, maar wellicht ook met de aard van haar bevolking. Toch heeft de Achterhoek, misschien wel door de handelsgeest van anderen, een zekere ontwikkeling niet kunnen ontlopen. Een van deze oorzaken was eenvoudigweg het feit dat het gebied doorkruist moest worden om van de ene handelsplaats naar de andere te komen.

Marskramers

Een van de bekendste routes die we tegenwoordig nog kennen is het Pieterpad. Oorspronkelijk werden delen van deze route begaan door handelslieden om hun koopwaar, meestal gedragen, aan de man te brengen. Een deel van deze route, loopt zoals ongetwijfeld bekend, door de Achterhoek. Een ander bekend pad is het Marskramerpad dat over de Holterberg voert. Holten ligt in oostelijk Salland, grenst in het Oosten aan Twente en in het Zuiden aan de Achterhoek. Het vormde een knooppunt in de "Handelsweg" die loopt van Osnabrück naar Deventer. In Duitsland de Töddenweg genoemd, daar de Nederlandse marskramers als ook de Duitse Tödden, handelaren waren. Nog verder noordelijker voerde het Overijsselpad van Steenwijk naar Enschede en via andere trajecten verbindt het Bad Bentheim met Den Haag. Het waren al heel vroeg deze wegen die uitnodigden om op den duur daar aansluiting op te vinden vanuit de Achterhoek. Het merendeel van de "marskramerwegen" ma-

ken tegenwoordig deel uit van de z.g. LAW's (Lange Afstand Wandelwegen) welke over grote afstanden, zelfs internationaal, steden met elkaar verbinden.

Hessenwegen

In de 17^e eeuw waren het vooral de Duitse kooplieden uit de buurt van Kassel in Hessen die de vaarwateren en West-Nederland wilden bereiken om mede te profiteren van de grote economische bloei.

De voerlieden, de Hessenmannen, waren voornamelijk afkomstig uit Frammersbach, Beieren, gelegen tegen de grens met Hessen. Deze krachtig gebouwde, veelal ruwe mannen waren meestal van oorsprong boer en bleken zeer betrouwbare partners te zijn van de hessische handelaren.

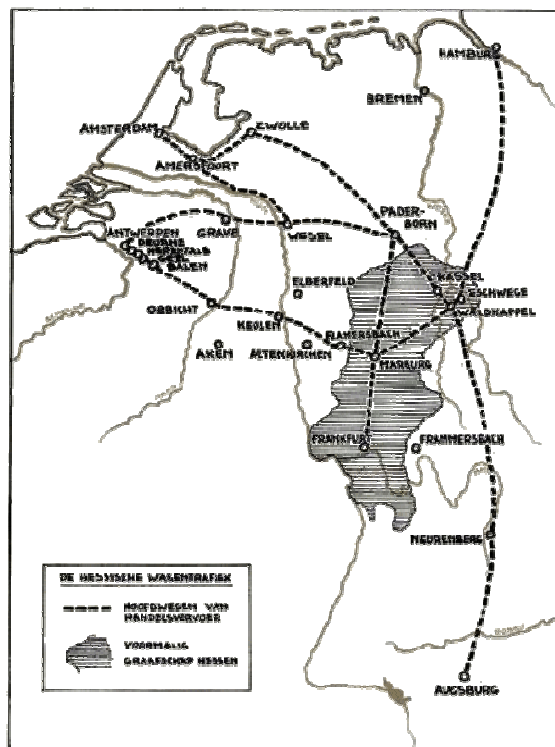
Zij gaven met hun door minstens vier sterke paarden getrokken zware hessenwagens hun naam aan de z.g. hessenwegen. De hessenwagens hadden een bredere spoorbreedte dan gangbaar was in Nederland, derhalve merden de hessische handelaren dorpen

en steden omdat deze niet pasten in de karrensporen van de landelijke karren en wagens. Ze zouden bovendien de zandwegen ernstig beschadigen. Gedeeltelijk werd gebruik gemaakt van de oudere routes zoals de Hanzewegen.

Hessenwagen

De hessenwegen behoren tot de oudste wegen van Oost-Nederland. Het is niet precies bekend wanneer deze wegen ontstaan zijn. In 1639 heeft de bekende Gelderse cartograaf Nicolaes van Geelkercken een historische kaart gemaakt waarop de oudste wegen of brokstukken daarvan aangegeven worden.

Hessenwegen

De meeste hessenwegen liepen van Oost naar West, bijvoorbeeld via Varsseveld en Ede, of via Aalten en Doesburg, Groenlo en Zutphen en kwamen uit in Utrecht of Amersfoort. Daar werden de goederen overgeslagen op schepen richting Amsterdam. Tussen de verschillende Oost-West verbindingen liepen ook dwarsverbindingen. Omdat de hessenwegen dorpen en steden meden en voornamelijk over woeste gronden liepen, waren de Hessen een gewilde prooi voor struikrovers en dergelijke. Ze reisden daarom overwegend in konvooi.

Achterhoekse plaatsen bekend door hun ligging aan hessenwegen zijn o.a. Aalten, Hoog-Keppel, Hummelo, Lochem, Ruurlo, Varsseveld, Halle, Zelhém, Doesburg, Groenlo, Zutphen en het reeds genoemde Holtén in Salland. Her en der verspreid komt men nog hoeven tegen welke oorspronkelijk de functie van boerenhoeve en herberg hadden op nu schijnbaar onlogische plaatsen. Het waren de handelswegen waaraan deze optrekjes hun ontstaan en locatie te danken hadden en waar de (handels)reiziger kon overnachten en zich inwendig kon sterken. De Woeste Hoeve is er een sprekend voorbeeld van.

Herberg Lebbenbrugge

Waterwegen.

Hoewel de Achterhoek aan de zuid-oost- kant grenst aan de Oude IJssel en aan de noordwestkant aan de IJssel

was het in de historische Achterhoek pover gesteld met de bevaarbare waterwegen. Het latere Twentekanaal aan de noordgrens heeft daar natuurlijk drastisch verandering in gebracht.

De Oude IJssel was van oudsher goed bevaarbaar en mondde bij het Hanzestadje Doesburg uit in de IJssel. Van hieruit was er een bloeiende handel met de andere Hanzesteden langs de IJssel en met de buitenlandse Hanzesteden. Door de aanwezigheid van ijzeroer in de grond aan de Oude IJssel ontwikkelde zich een industrie in de vorm van ijzergieterijen, welke in wezen de voorlopers waren van de Hoogovens in IJmuiden. In 1689 werd door Josias Olmius de eerste Nederlandse ijzergieterij gesticht aan de Bielheimerbeek in Gaanderen.

Zoals gezegd was het verder pover gesteld met de bevaarbare waterwegen welke aansluiting konden vinden op een handelswegennetwerk. Het was vooral aan de noordzijde waarvan de rivieren en beken zoals de Overijsselse Vecht, de Regge, de Schipbeek en de Berkel gebruik werd gemaakt. Voor de Achterhoek was vooral de Berkel, welke verbinding had met de Hanzestad Zutphen, een belangrijk riviertje tussen Zutphen en Duitsland. De Schipbeek vervulde deze functie tussen Deventer en Westfalen. Haar uitmonding in de IJssel vormde vroeger de levendige haven van Deventer. Vanaf 1670 tot 1925 werden deze wateren bevaren met speciaal daarvoor ontworpen scheepjes, de thans welbekende zompen. De zomp behoort tot het type "praam", meet ca. 12 meter lang en 2,5 meter breed met een "diepgang" van 40 centimeter en een laadvermogen van 8,5 ton. De zeilvoering was grootzeil en fok en andere ondersteunende voortstuwingsmethoden waren "bomen" en "jagen" (voorttrekken) vanaf de wal als de begroeiing dat toeliet. Het hoogtepunt van deze zompvaart lag omstreeks 1850.

De meeste zompen werden gebouwd in Enter aan de Regge.

Genoemde rivieren en beken waren regenrivieren en bij droogte was het ploeteren om vooruit te komen. Van Zwolle naar Nordhorn kostte 6 dagen, terwijl een schipper van Amsterdam naar Zwolle 2 dagen nodig had. Het is bekend dat door de zompenschippers dammetjes werden opgeworpen om het rivierpeil te laten stijgen, vervolgens werden deze doorgestoken om dan zover mogelijk stroomafwaarts te kunnen varen.

In het boek "Varen waar geen water is" besteedt drs. G.J. Schutten uitgebreid aandacht aan deze vorm van scheepvaart.

Berkelzomp

Zoals gezegd waren invloeden van "buitenaf" de grootste oorzaak dat ook de Achterhoek, zij het schoorvoetend, meeding in de vaart der volkeren. Hoe anders was het blijkbaar met de Vriezenveeners, welke als de z.g. "Rusluie" handel dreven op Sint Petersburg. Misschien een volgende keer meer daarover.

Lou Banda.

Bron: Historische publicaties.

- Op 't Veluws Hessenspoor van Jac. Gazebeek Stichting.
- In het spoor van oude Hessenwegen door Henk Wullink.

DE PERSOONLIJKE DIENSTVERLENING IN DE GEMEENTE RUURLO

In 1854 stelde de gemeenteraad een verordening vast regelend de aard en de persoonlijke dienstverlening door ingezetenen. (inwoners plus degenen die meer dan 3 maanden in de gemeente verblijft).

Aard der persoonlijke dienstverlening.
Gezonde mannelijke ingezetenen tussen 18 en 60 jaar konden worden opgeroepen voor:

- * houden van dag- en nachtwachten
- * het blussen en voorkomen van brand (denk aan hooibroei)
- * het handhaven der openbare orde indien die verstoord is.

Voor dag- nachtwachten geldt een maximum van 6 uur achtereen en niet meer dan zes keer per jaar.

Voor brandbestrijding en het oefenen bestond een vaste kern. Voor het oefenen gold een maximum van twee achtereenvolgende uren en niet meer dan viermaal per jaar.

In geval van brand of het handhaven van de openbare orde is men verplicht zijn diensten te verlenen als dat door het bevoegd gezag nodig werd geoordeeld.

Plaatsvervanging of afkoop zijn toegelaten.

Een plaatsvervanger moet eveneens ingezetene en tussen 18 en 60 jaar zijn. Voor de afkoop van dag- en nachtwachten moet f 1,50 per kalenderjaar worden gestort in de gemeentekas.

Voor degenen die zijn aangewezen om het voorkomen en blussen van brand moet f 6,00 per jaar worden betaald.

Degenen die zijn aangewezen voor de handhaving van de openbare orde betaalt de afkoopsom f 4,00 per jaar. Burgemeester en Wethouders zorgen dat de afgekochte taken worden verricht, echter niet ten laste komen van degenen die niet hebben afgekocht.

Nadere uitwerking van de oproeping en taken wordt geregeld bij:

- * een verordening op het houden van dag- en nachtwachten
- * een verordening op de brandweer
- * tijdelijke voorschriften door de burgemeester af te kondigen in geval van verstoring van de openbare orde.

Burgemeester, W.H. Kerkhoven.
Wethouder, J.W. Horsman.

*Burgemeester Wilhelm Hermanus Kerkhoven
ambtsperiode 1838-1886*

In dezelfde raadsvergadering werd een verordening vastgesteld op het houden der dag- en nachtwachten. Een aantal punten daaruit zijn de volgende:

1. B. en W. bepalen de tijden waarop de wachten worden gehouden. Zij maken een rooster van deelname en het aantal der personen dat gelijktijdig de wacht vormt.
2. De oproepingen tot het houden van wachten geschiedt door de Rot- of Wijkmeester, (Rotten zijn wijken of buurten).
3. Uit ieder huisgezin wordt niet meer dan één persoon gelijktijdig opgeroepen.

4. De wachten gaan in stilte rond.
5. Het schrijven op muren, deuren en vensters is verboden.
6. De wachthebbende voorzien zich van stokken, pieken en dergelijke wapens.
7. Het wegblijven, het verlaten der wacht, onwil, nalatigheid, dronkenschap wordt gestraft met een geldboete van drie gulden of gevangenisstraf van één tot drie dagen.

Jan Glijnis.

Uitstapje, terug in die goede oude tijd?

Het jaarlijkse uitstapje ging op 31 mei dit jaar naar het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem. De organisatiedames hadden het weer prima verzorgd en er waren 38 deelnemers.

Willy Braakhekke

Het terrein van het Nederlands Openluchtmuseum

Het terrein waarop het museum is gevestigd, heeft een lange geschiedenis waarvan nog veel sporen terug zijn te vinden. Oorspronkelijk was het een gebied met heide en woeste gronden, dat in de loop der tijden veranderde in een landgoed. De lanen, bossen en vijvers, de grote weide en de plaats van de kruidentuin herinneren hier nog aan. In het midden van de zeventiende eeuw begon een zekere Arnt Tulleken een stuk heide te ontginnen, waarschijnlijk op de plaats van het lagere, centrale middengedeelte van het huidige museumterrein: de omgeving van de ingang van de grote weide. De aanleg van een landgoed kwam op gang toen burgemeester Adriaan Menthén het gebied in

1726 aankocht. Hij liet een herenhuis bouwen (ongeveer op de plek waar nu de boerderij uit Budel staat), gaf opdracht een tuin aan te leggen (de plaats van de kruidentuin) en een vijver (een van de vijvers bij de papiermolen), liet een spreng graven ('Kraantje Lek') en begon met de aanplant van bossen. Het landgoed kreeg de naam 'De Waterberg'.

Mr. Arnold Gaymans, die het landgoed in 1763 kocht, liet een vijver bij de spreng aanleggen en ging door met bebossen. Aan hem herinnert de "Gaymans-eik" bij de vijver van de spreng. Waarschijnlijk liet hij ook de boerderij op het landgoed bouwen (de 'witte' boerderij). Ten tijde van H.J.C.J. baron van Heeckeren van Enghuizen, sinds 1825 eigenaar, werd het herenhuis afgebroken en verrees achter

de 'witte' boerderij omstreeks 1857 het huis waarin thans de Hindelooper kamer en de grutterij zijn gevestigd. In 1899 verwierf de Gemeente Arnhem het landgoed in eigendom en gaf het in 1914 in erfpacht voor 75 jaar aan de particuliere instelling, geëxploiteerd door de Vereeniging 'Het Nederlandsch Openluchtmuseum'.

Dit kunstwerk werd door het SmedenCollectief van SmedenTotaal gedoneerd ter ere van haar 100 jarig jubileum.

De oprichting van het museum

De aanleiding tot de oprichting van het museum was het snelle verdwijnen van hetgeen toen als 'volkscultuur' werd gezien. Hun oog was daarbij gericht op de veranderingen in leefwijze en gewoonten in het bijzonder op het platteland en op de teloorgang van de met traditionele werktechnieken vervaardigde voorwerpen. Het veranderen van het ene en het verdwijnen van het andere behoorden tot de dwingende gevolgen van de industriële ontwikkeling, die in het begin van de twintigste eeuw met rasse schreden haar intrede deed en steeds meer invloed kreeg op het dagelijks leven van de Nederlanders. De achterliggende gedachten van de oprichters waren verschillend en zijn in drie stromingen te verdelen. In de eerste

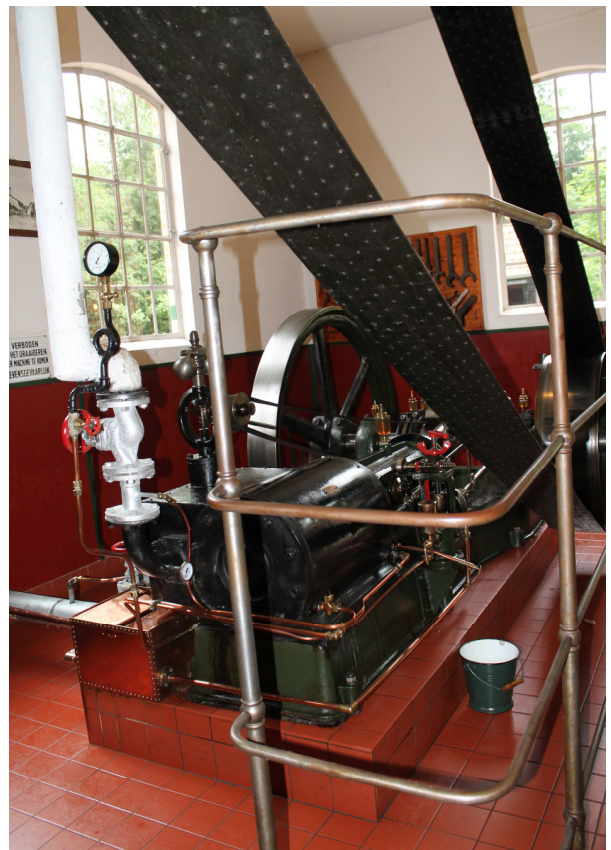
plaats de romantische: het creëren van een stukje onbedorven wereld. Men wilde vanuit het museum proberen de verdwijnende volkskunst weer tot leven brengen door aan de hand van voorwerpen uit de museumcollectie waardering te tonen voor de vormgeving van ambachtelijk gemaakte producten. De nationalistische stroming wilde hiervan bovendien een gedenkteken voor de 'volkseigen' cultuur maken, terwijl de wetenschappelijke stroming zich richtte op het besturen en in stand houden van kennis over de materiële cultuur van het verleden. De drie stromingen stemden overeen in het idee dat de belangstelling zich op het platte land moest richten. De daar nog levende cultuur van de brede laag der bevolking werd namelijk gezien als het laatste stadium van een eeuwenlange ontwikkeling die zich in de verschillende streken had voltrokken. De belangstelling ging dan ook uit naar objecten uit dat laatste stadium. Overeenstemming bestond ook over de omstandigheid dat de bestaande musea te eenzijdig aandacht besteedden aan de cultuur van de elite en dat dus dáár de volkscultuur verwaarloosd werd.

Het leidde tot een presentatievorm waarin een traditioneel gebouw (een gebouw dat als eindproduct van een lange – streekelijke – traditie werd beschouwd) werd ingericht met de agrarische en huishoudelijke voorwerpen die in het gebouw traditioneel een functie hadden vervuld. Met de plaatsing van deze gebouwen in de openlucht was het idee openluchtmuseum ontstaan. Dat nu in Arnhem de gebouwen in een omgeving werden neergezet die totaal anders was dan het gebied waarin het gebouw zich oorspronkelijk bevond, vormde voor de oprichters geen enkel bezwaar. Integendeel, in de opzet van het museum functioneerden gedeelten van het terrein als openluchtzalen of openluchtvitines waarin de gebouwen als zelfstandig object waren geplaatst. Het was absoluut niet de bedoeling ook maar iets van de oorspronkelijke omgeving te imiteren. Deze opvatting veranderde in de ja-

ren na de Tweede Wereldoorlog toen men het omgevingsaspect wél aan de gebouwen ging toevoegen, al kon men niet veel meer doen dan het oproepen van associaties aan de oorspronkelijke entourage. Inmiddels zijn de ideeën over de functie van het terrein weer gewijzigd. Onder invloed van het toegenomen ecologisch besef zien we het terrein zelf nu veel meer als een product van een natuur- en cultuurhistorische ontwikkeling en daarmee als een museaal element waarin bij sommige gebouwen aspecten van het oorspronkelijke cultuurlandschap zijn geconstrueerd.

In 1973 doet het begrip 'geschiedenis van het dagelijks leven' officieel zijn intrede. De ideeënwereld van de steeds belangrijker wordende sociale wetenschappen heeft in de jaren daaraan voorafgaand de gedachtenvorming over de functie van het museum niet onberoerd gelaten. Er kwam aandacht voor stadsbewoners, arbeiders en hun behuizing, voor monumenten van bedrijf en techniek en voor producten van industriële bedrijvigheid. Ook de grens van de periode waarop de aandacht van het museum zich richtte, werd verlegd van ca. 1900 naar het heden. De benadering van de collectie die van oorsprong gericht was op het (bijzondere) voorwerp verandert. Ze wordt nu veel meer bepaald door de maatschappelijke ontwikkelingsprocessen waarin de voorwerpen en de gebouwen een rol hebben gespeeld. Het karakter van de collectie die het museum in de jaren '70 verzameld heeft, zorgt er bijna op natuurlijke wijze voor dat de meeste aandacht wordt gegeven aan de veranderingen die zijn opgetreden doordat Nederland zich sinds omstreeks 1870 van een agrarische tot een industriële natie ontwikkelde. Het is mogelijk om met deze collectie de omslagmomenten in deze maatschappelijke ontwikkelingsprocessen te laten zien. Het verzamelbeleid veranderde, zoals bijvoorbeeld sprekend tot uitdrukking komt in de inrichting van de boerderij uit Beerta die in 1981 werd geopend, in de opbouw van een handelsma-

gazijn van de landbouwwerktuigenfirma Massée uit Goes in 1984 en in de verwerking van de inventaris van de voormalige stoomzuivelfabriek 'Freia' uit Veenwouden. Deze bedrijven fungeren als schakel tussen de agrarische samenleving waarop zich vroeger de aandacht richtte en de samenleving waarop de industrialisatie haar stempel heeft gedrukt. Ze hebben alle drie hun sterke relaties met de landbouw. Voor Beerta spreekt dat vanzelf, voor Masée waren de landbouwers de afnemers, en voor 'Freia' vormden ze de toeleveranciers. Anderzijds verkocht Masée vooral industrieel gefabriceerde buitenlandse landbouwmachines aan boeren zoals die uit Beerta, terwijl 'Freia' de melk machinaal verwerkte. Het verhaal dat de reeds aanwezige oudere gebouwen vertellen is na de komst van de drie genoemde voorbeelden vollediger geworden.

Stoommachine zuivelfabriek 'Freia'

Ook het verloop van het industrialiserende platteland is verder gecompleteerd door de aankoop in 1978 van de opstallen van

stoomzagerij Nahuis te Groenlo, die sindsdien op de oorspronkelijke plaats als museum van bedrijf en techniek geëxploiteerd wordt door de Stichting Stoomhoutzagerij Nahuis waarin het Openluchtmuseum participeert.

100 jaar hulde aan het dagelijks leven en de intrede van de grote stad in het museum

Het is dan dit jaar 100 jaar terug dat de oprichting van het museum is geweest. Ter mede viering hiervan zijn twee hoge panden uit de Jordaan hier weer opgebouwd, zeer indrukwekkend op een hoge stuwwal. Het zijn de restanten van drie 18de-eeuwse woningen uit de Amsterdamse Westerstraat. Een nauwe doorgang leidt naar deze 'achterbuurt' waar krotwoningen de armoede in de Jordaan tonen. In de voorste huizen is een postkantoor, een 'Turkenpension' en een Jordanees café. Er zal nog een lift bij aan gebouwd worden zodat je bovenin de panden kunt beginnen met bezichtigen en zo via de verschillende kamers naar beneden dwaalt.

Woningen uit de Amsterdamse Westerstraat

Om te omschrijven wat we allemaal verder gezien hebben is niet te doen want er zijn 96 gebouwen en 6 tramhaltes. Wat hier uit de buurt komt is wel te noemen namelijk een Los – Hoes uit Harreveld, een Radmakerij uit 't Woold, een Rosmolen uit Zieuwent, een Boerderijskelet uit Vragender, een Boerderij uit Beltrum en een Rietveld vakantiehuisje uit Markelo. Het weer had ons gelukkig niet in de steek gelaten. De koffie met appelgebak was een traktatie en de lunch was helemaal voortreffelijk. Hulde!

Radmakerij uit 't Woold

Historische Vereniging Old Reurle:

Opgericht 15 februari 1984

Voorzitter:	Dhr. D.Chr. Weenk, Kerkplein 10, 7261 AZ Ruurlo T: 0573-453774 E: decewe@concepts.nl
Secretaris:	Dhr. L.W. Besselink, Noorderweme 6, 7261 PX Ruurlo T: 0573-452376 E: leobesselink@concepts.nl
Penningmeester:	Dhr. J.H. Holtslag, Stationsstraat 10c, 7261 AD Ruurlo T: 0573-453904 E: jh.holtslag@concepts.nl
Bankrekening:	Rabo Achterhoek-Noord, Ruurlo, Rekeningnummer 3567.22.996 t.n.v. Historische Vereniging Old Reurle
Tweede voorzitter:	Dhr. A.J. Kettelerij, Borculoseweg 62, 7261 BL Ruurlo T: 0573-452204 E: kettelerijruurlo@hetnet.nl
Bestuursleden:	Mw. J. Schepers-Abbink, Stationsstraat 10, 7261 AD Ruurlo T: 0573-452409 E: a.schepers@concepts.nl Mw. I. Hummelink-Klein Brinke, Strikkersteeg 11, 7261 RW Ruurlo T: 0573-453531 E: b.hummelink@telfort.nl Dhr. H. Wezinkhof Kapelweg 4, 7251 KM Vorden. E: wezink@planet.nl
Organisatie jaarprogramma:	Mw. J. Schepers-Abbink, Mw. I. Hummelink-Klein Brinke
Archeologische Werkgroep Coördinator:	Dhr. H. Meulenveld, Vordenseweg 4, 7244 PS Barchem T: 0573-491319 E: henk.meulenveld@wxs.nl
Landbouwwerktuigen Coördinator:	Dhr. D.H. Klein Brinke, Kooiersdijk 2, 7261 RB Ruurlo T: 0573-452048 E: lireko@hetnet.nl
Redactie 'Onder d'n Kroezeboom':	Dhr. A.E. Banda, Dekkersweg 2, 7261 MC Ruurlo T: 0573-452212 E: lou_banda@online.nl Mw. W. Braakhekke, Hengelseweg 8, 7261 LV Ruurlo T: 0573-453496 E: braakhekkewh84@gmail.com Mw. G.M. Dijkman-Spijker, Branderveenweg 4, 7261 RE Ruurlo T: 0573-491250 E: dijkman.spijker@hetnet.nl Dhr. G.J. Glijnis, Willem Alexanderlaan 62, 7261 WJ Ruurlo T: 0573-453435 E: gj.glijnis@concepts.nl
Verspreiding Kroezeboom:	Mw. J. Schepers-Abbink
Internetsite:	www.oldreurle.nl E: info@oldreurle.nl
Contributie per seizoen:	€ 14,00 persoonlijk lid, € 21,00 voor echtparen. Bij toezending per post € 6,00 extra voor portokosten. Kamer van Koophandel te Arnhem, inschrijfnummer 40103401 Het kwartaalblad Onder d'n Kroezeboom is ingeschreven onder het nummer ISSN 0929-919X